

Hjort i sikte – forvaltning av ein klimavinnar

Bremanger 27. august 2026

Jon Anders Stavang - Stiftinga Norsk Hjortesenter

Dagens tema:

- Hjort: Biologi og økologi
- Forvaltning og jakt
- Kvifor jaktar vi ?

Foto: Jon Anders Stavang (c)

Kort om meg sjølv

- Utdanna skogøkolog og forskar
- Jakta hjort i 35 år
- Ansvar for hjorteforvaltninga i Kinn kommune i fleire år
- Siste 3 år som dagleg leiar ved Norsk Hjortesenter

Norsk Hjortesenter

- eit nasjonalt kompetansesenter -

Forvaltning av villhjort
Oppdrett
Kjøthandtering og rein mat
Innovasjon og verdiskaping
Dialog – formidling
Godkjent som forsøksavdeling for hjort

Etablert som stifting år 2000

6 fast tilsette (drift, kurs, seminar, rådgjeving, produkter, mm.)

100 tamme og ~140 ville hjortar på Svanøy!

Studenter og praktikanter frå heile verda

Viktige oppdragsgjevarar:

- Landbruks- og matdepartementet
- Landbruksdirektoratet
- Vestland fylkeskommune og kommunar i heile Norge
- Grunneigarar, hjortebønder, jegerar og folk flest

Kompetansesenter - Jakt

Foto: Hjortesenteret ©

Kompetansesenter - Oppdrett

Kompetansesenter – slaktekurs, parteringskurs,
spekekurs, feltkontrollørkurs, m.m.

Foto: Hjortesenteret ©

KOMMUNIKASJON, KURS, RÅDGJEVING

Vi skriv fagartiklar og populærartiklar om hjort

Vi driftar heimeside og kontoar i sosiale media (SoMe) med fleire enn 6000 følgarar Våre videoar om slakting har meir enn 100 000 sjåarar

Vi deltek i radio og tv-program, kommenterer nyheitssaker i ulike media

Norsk Hjortesenter arrangerer kvart år eit **nasjonalt viltseminar i Vestland** som trekker deltakarar frå heile landet

Vi har **ettertrakta kompetanse og vert invitert med i nasjonale satsingar**

Norsk Hjortesenter var invitert til å vere medlem av næringsdelegasjonen til Tyskland saman med landbruksminister Lars Kristen Sandtrøen (t.v.) , januar 2026

NRK er jammleg innom Norsk hjortesenter

Kong Harald har snart bursdag. Gjett kven som leverer hovudråvara til festen

Kongehuset har besøkt Norsk Hjortesenter fleire gonger og etterspør den beste kvaliteten.

Jonas Gahr Støre opna Svanøy naturreservat.

GODKJENT FORSØKSDYRAVDELING

Den **einaste** i Noreg med hjort og dåhjort

Samarbeidsavtale med Noregs Miljø- og Biovitenskaplege Universitet, NMBU

Samarbeid med Veterinærinstituttet, Høgskulen i Vestland, NIBIO og Høgskulen i Innlandet

6 «master of science» -studentar har teke oppgåver på hjort og utført alt av feltarbeid på Svanøy dei siste 2 åra

Pågåande forskingsprosjekt med GPS-merking i våre hegn

This scientist is rethinking how to put GPS collars on wildlife

Richard Bischof's devices aim to make telemetry research cheaper, higher quality, and more humane

10 JUN 2026 • 9:00 AM ET • BY [GENNARO TOMMA](#)

Keyboard Shortcuts

<https://www.science.org/content/article/scientist-rethinking-how-put-gps-collars-wildlife>

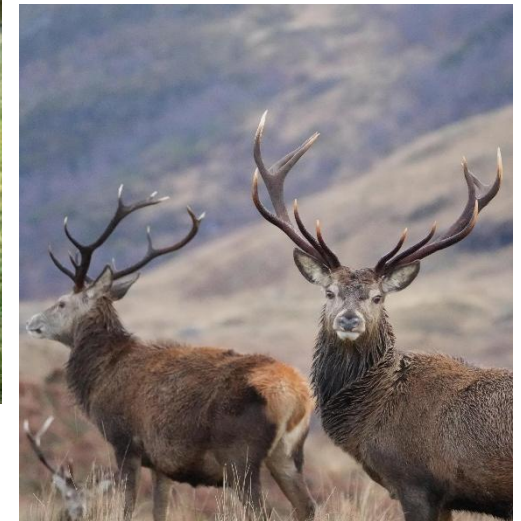
DRONEPROSJEKT - VILTOVERVAKING

NINA

Norsk Hjortesenter

Fritzøe skoger

NMBU

KOMPETANSESENTER FOR VILTKJØT

Norsk Hjortesenter har viktig kompetanse for næringsutvikling på viltressursane

Prosjektleiar for «Meir viltkjøt til folket», i ei samarbeidsavtale med Vestland fylkeskommune

Sekretærleiarfunksjon for Hjorteklynga SA (nystifta klyngeorganisasjon for næringsaktørar)

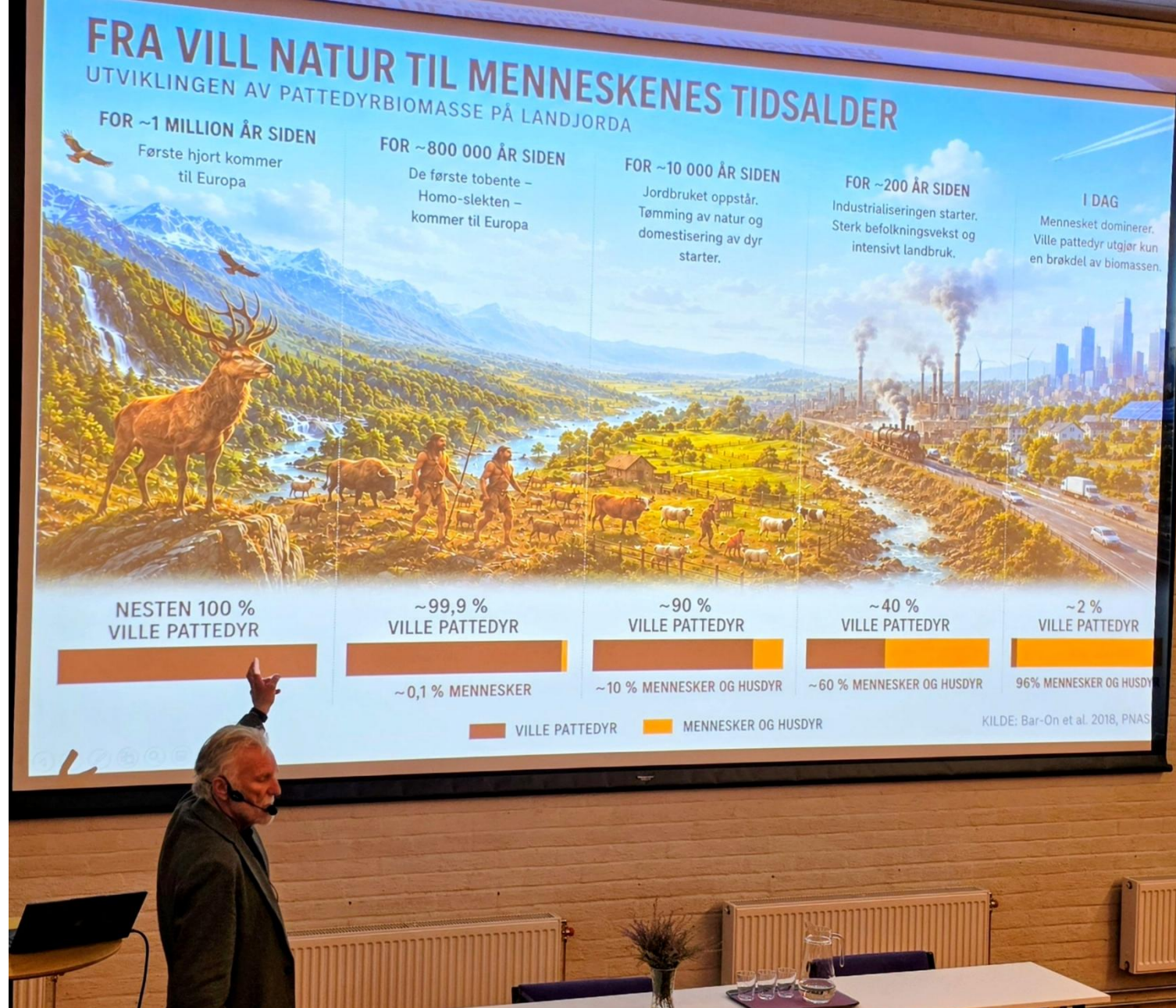
Vi har **eige slakteri og produksjonsrom**

Vi innoverer fram nye hjorteprodukt og produserer ei rekke produkt, som spekepølse, salamipølse, hamburger, alle typar kjøtstykke, m.m.

Foto: Hjorteklynga SA ©

Reidar Andersen – hald utkikk etter ny bok!

Nær utrydding

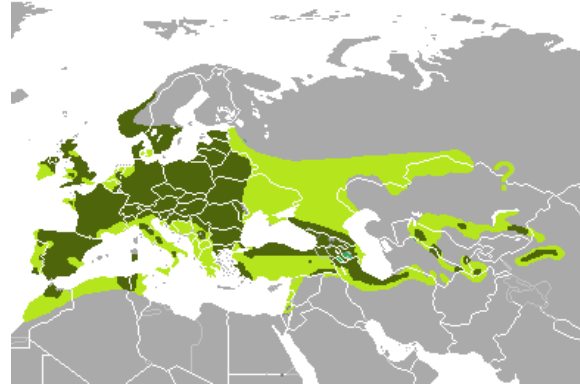
- Etter istida – mildt klima med store lauvskogar, elg, villsvin, hjort, villrein
- Gradvis kaldare klima, mennesket vart vanlegare, overgang til jordbruk og brenning endra kystlandskapet (lyngheier) og jaktpresset auka – elg og villsvin forsvann
- Hjorten var i reell fare for å verte utrydda på 1800t etter ein nedgang siste to tusen år grunna menneskeleg aktivitet (tap av genetisk mangfald)

Hjort

- I dag finn vi hjort i det meste av Europa
- Ein del stadar er det svært tette bestandar (reduisert kondisjon)
- Klimavinnar, likar ikkje djup snø
  - Vinterpels og sommarpels
  - Stor variasjon i kroppsvekta gjennom året
  - Kosten vekslar gjennom året

Hjort

- *Cervus elaphus*, norsk hjort: *Cervus elaphus atlanticus*
- Får som regel ein kalv – burde vere enkel å halde under kontroll
- Polygame – dei sterkaste hanndyra i best kondisjon får pare seg
- Vill hjort: sjelden eldre enn 18-20 år
- I Norge dør dei fleste hjortane for ei kule
- Snittalder for vaksen bukk i Vestland er om lag 4 år, kollene i underkant av 6 år

Hjort

- Ettertrakta som jaktobjekt
  - Endrar adferd
- Kan gjennomføre lange trekk
  - Vinter og sommarbeiter
  - Brunstområde
- Fysiske skader ikkje uvanleg
  - Beinbrot, fallskader
  - Stangeskader
  - Misdanningar på gevir
- Sjukdommar og parasittar er ikkje uvanleg

Eit gjørmebad er godt
for hjorten.

Hjort i urbane strøk

- Venner seg til folk
- Gode beiter i privathagar
- Vanskeleg å regulerebestandar av byhjort
- Ikkje naturleg redd bilar

Foto: Jon Anders Stavang ©

Hjort på trekk

Foto: Johan Trygve Solheim ©

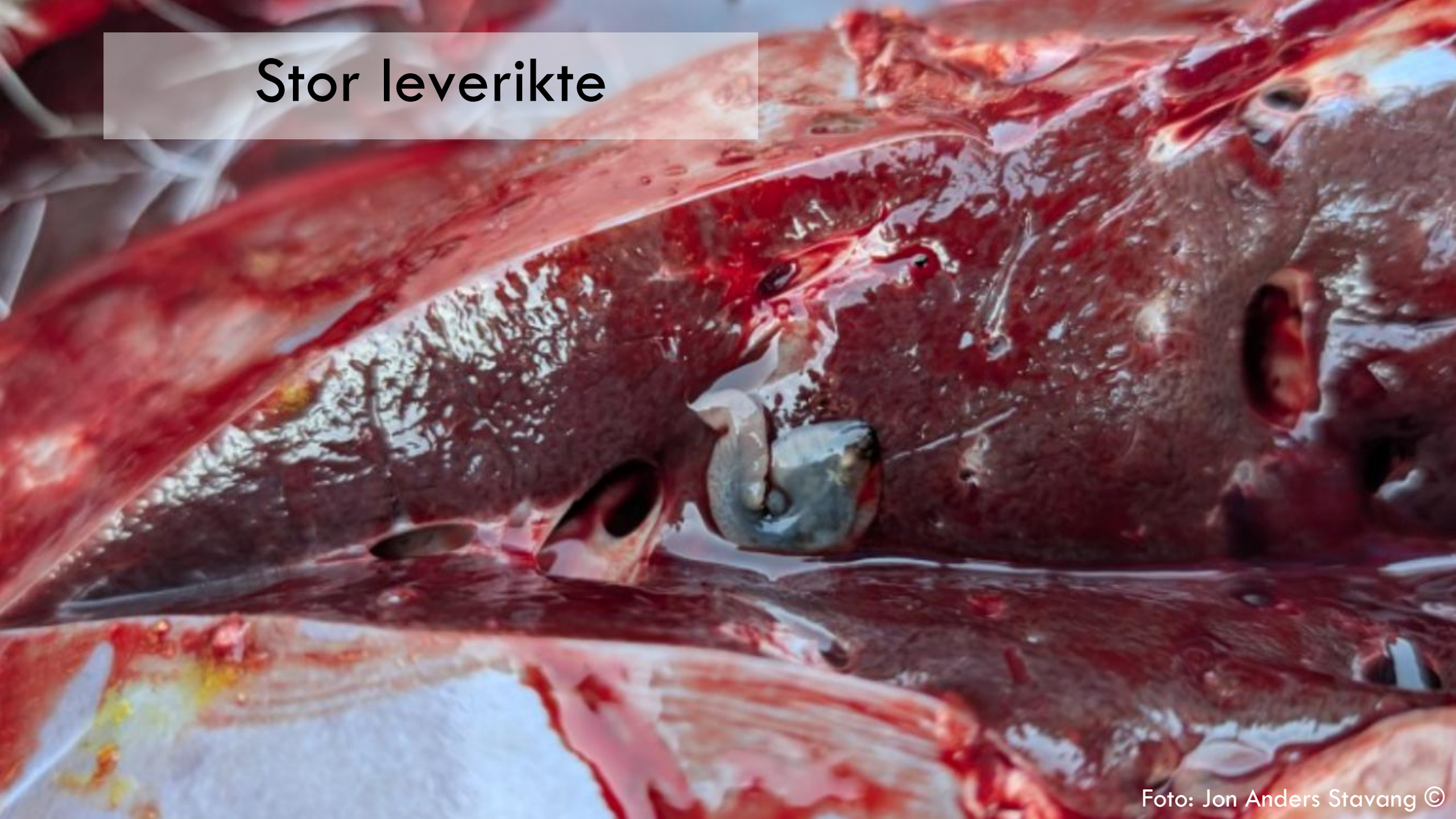

Pappilomavirus på hjortekolle

Stor leverikte

Livet tar til

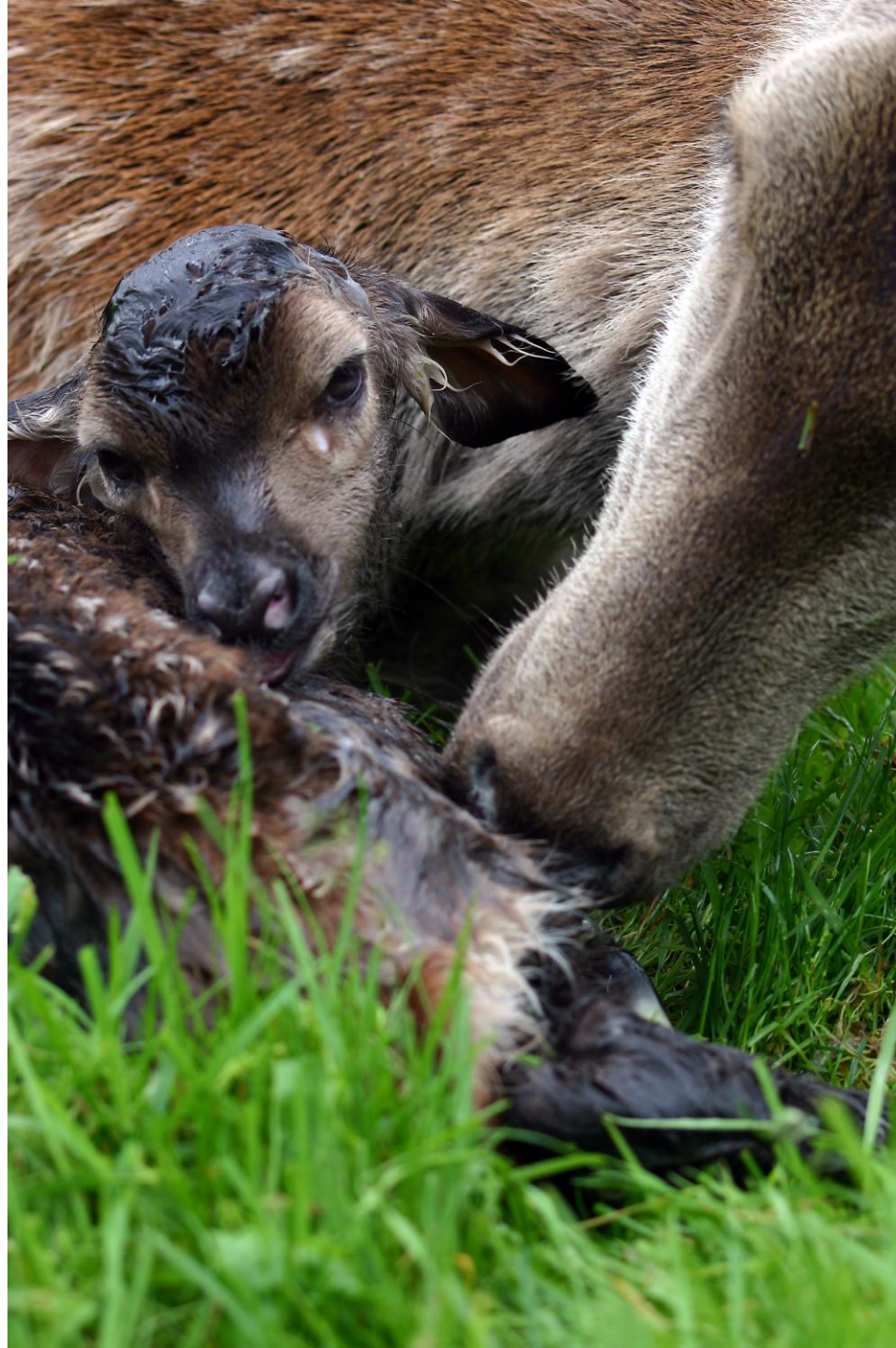

Foto: Johan Trygve Solheim ©

2026-06-03 11:54:26
61.480914°N 5.094819°E 131.491m

Foto: Johan Trygve Solheim ©

Foto: Johan Trygve Solheim ©

Foto: Johan Trygve Solheim ©

Foto: Jon Anders Stavang ©

Nysgjerrig på vakt

Foto: Johan Trygve Solheim ©

Video: Bjørn Henry Marthinussen

Foto: Johan Trygve Solheim ©

Brunst

- Hanndyra investerer «alt» for å pare seg
- Brøler, slost, bygger harem
- «Brunsttåke» – lettare å kome innpå/lokke til seg

Video: Johan Trygve Solheim©

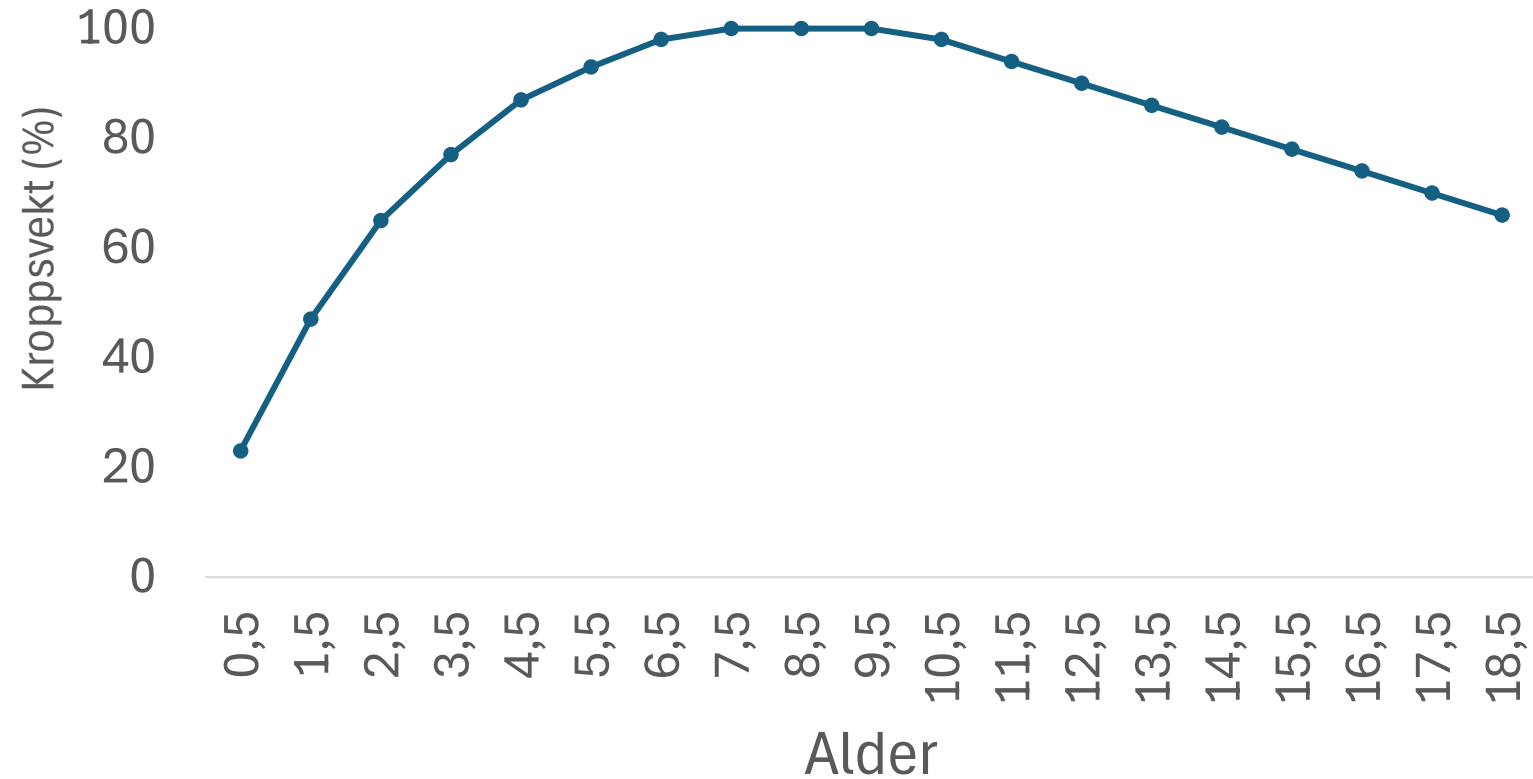

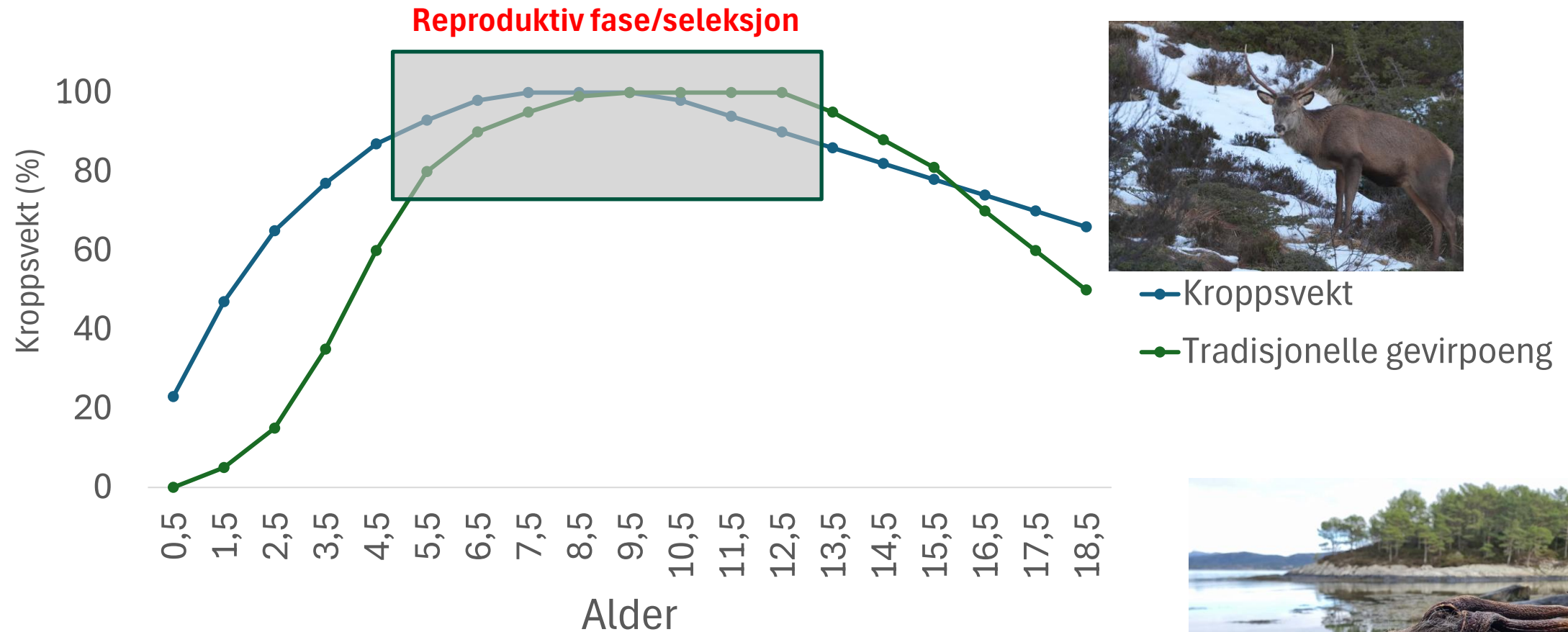
Litt om utvikling – kroppsvekt bukk

— Kroppsvekt

Litt om utvikling – kroppsvekt og gevir

— Kroppsvekt
— Tradisjonelle gevirpoeng

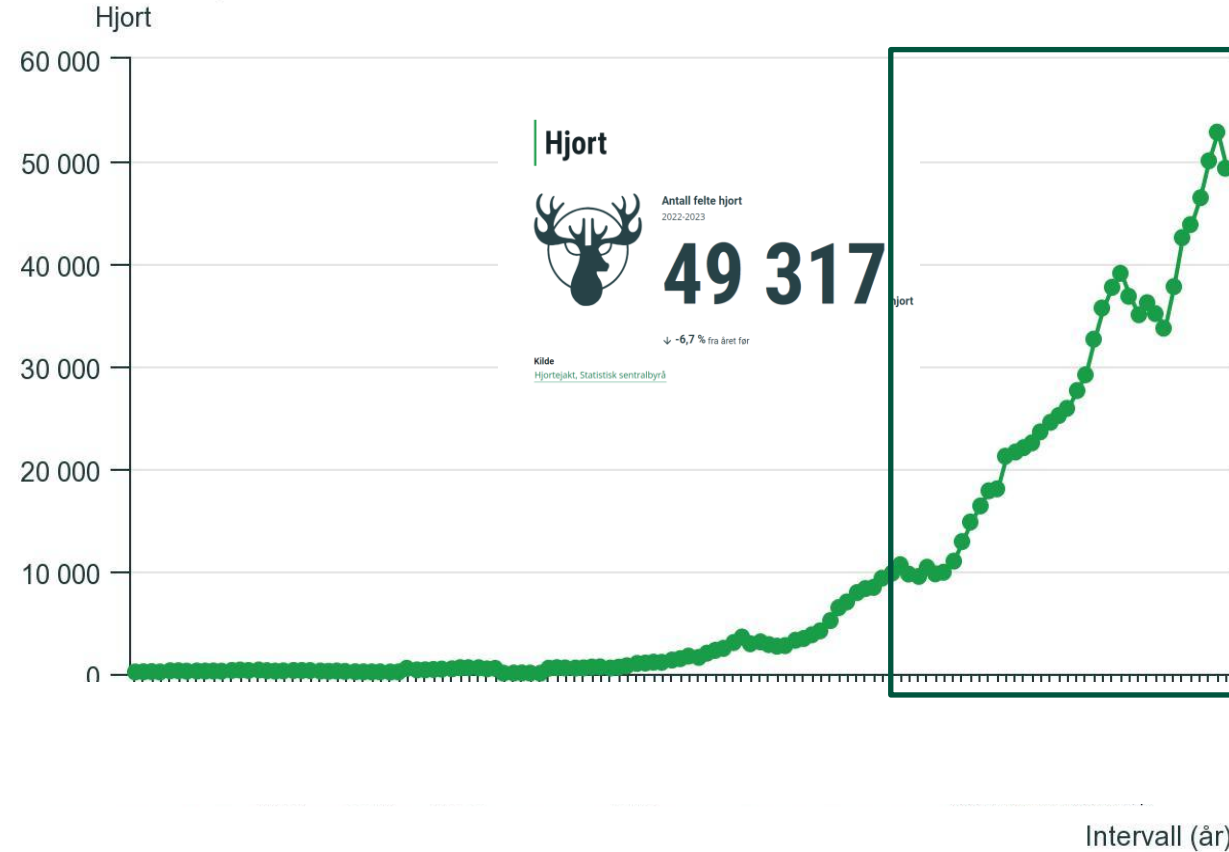

Frå nær utrydda til Noregs mest talrike hjortevilt

Antall felte hjort

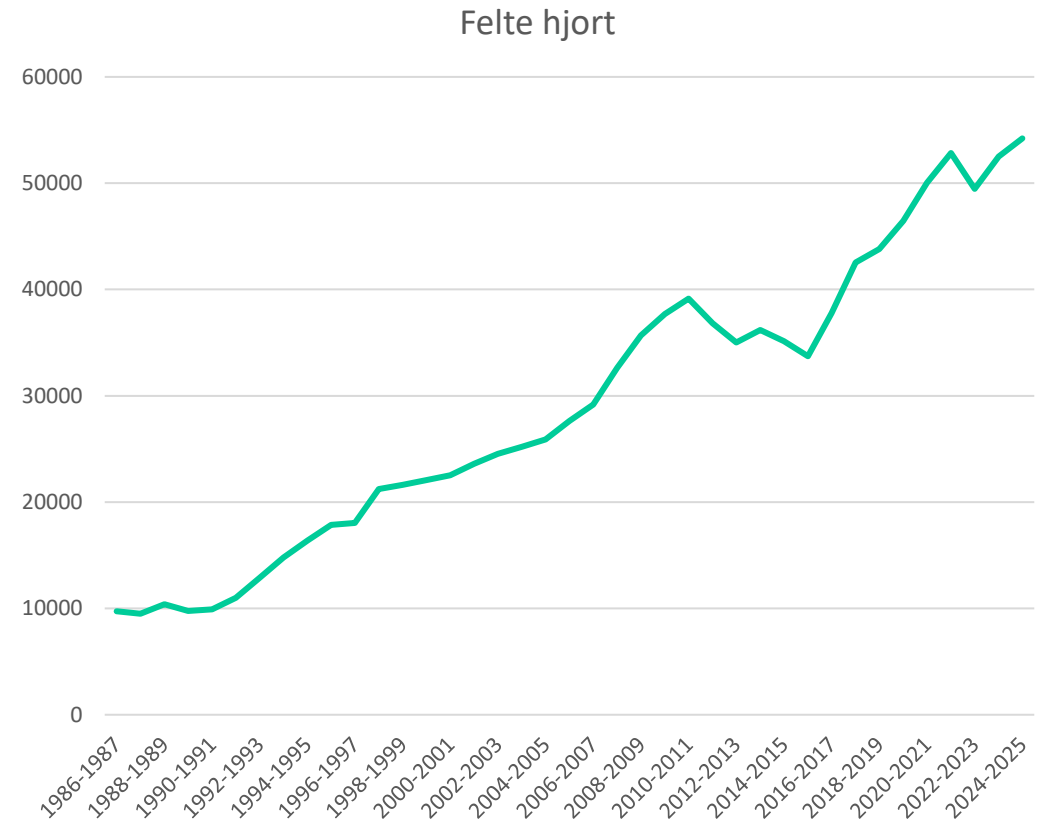
Kilde: Hjortejakt, Statistisk sentralbyrå

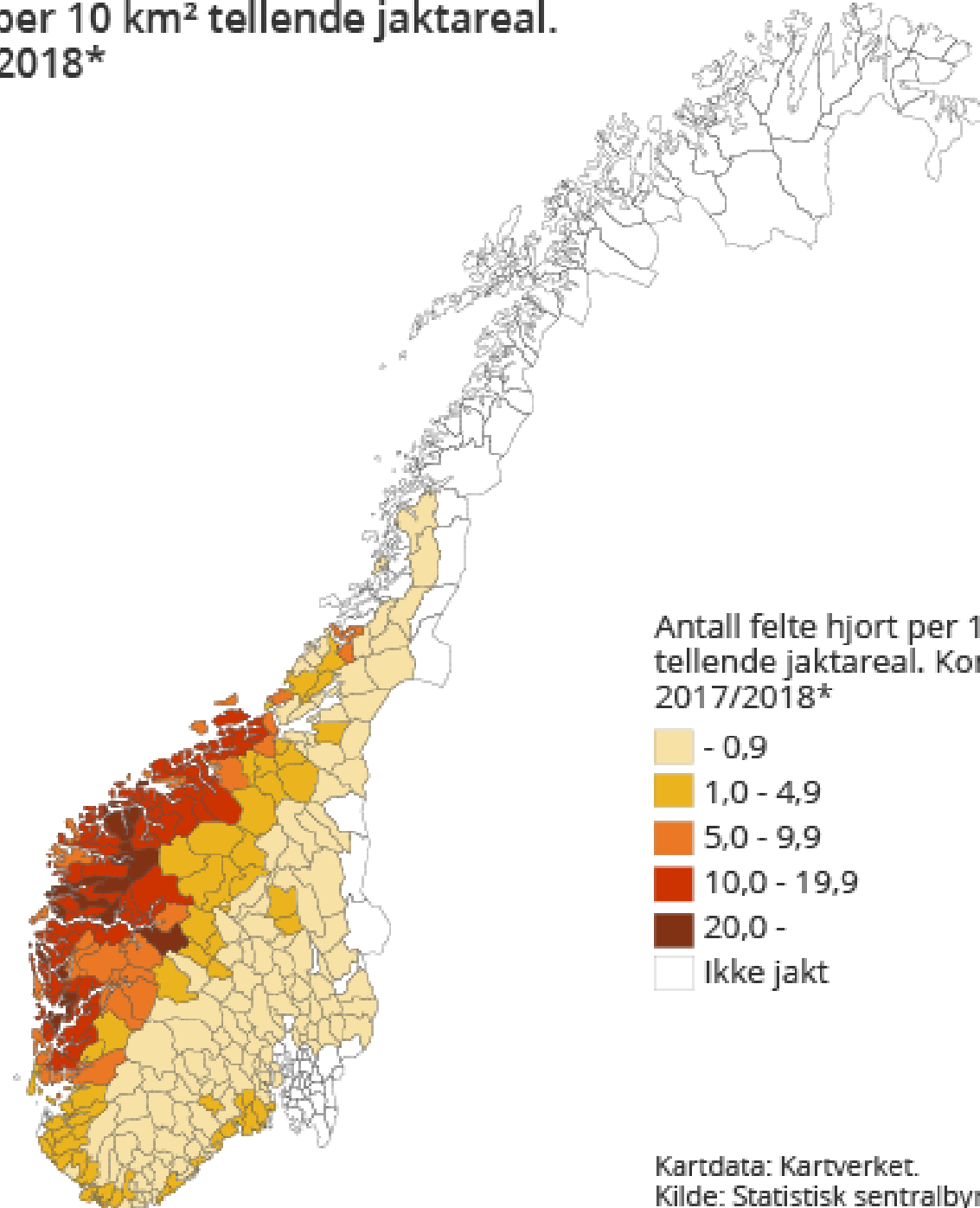
Fellingstal for hjort 1986-2024

- Fem-dobling på 35 år
- Tettare bestandar og større utbreiingsområde

Antall felte hjort per 10 km² tellende jaktareal. Kommune. 2017/2018*

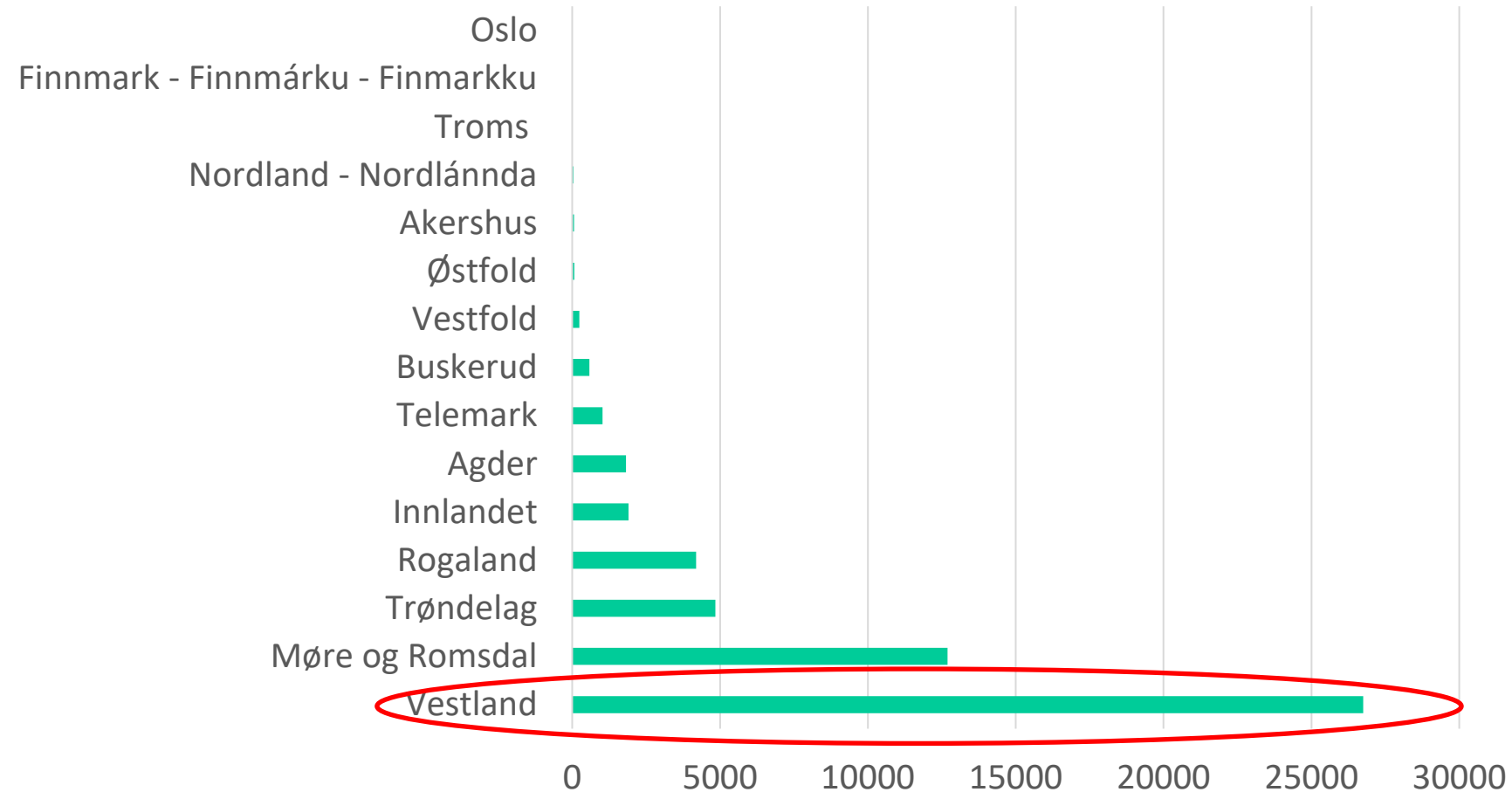

Kartdata: Kartverket.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

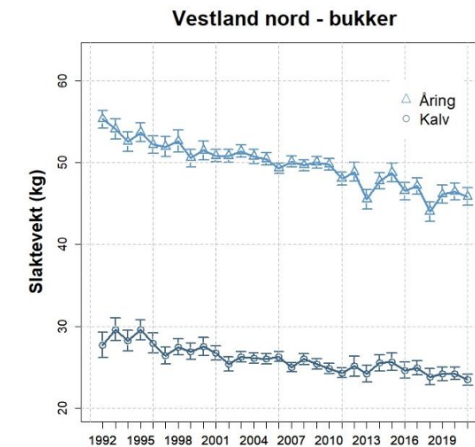
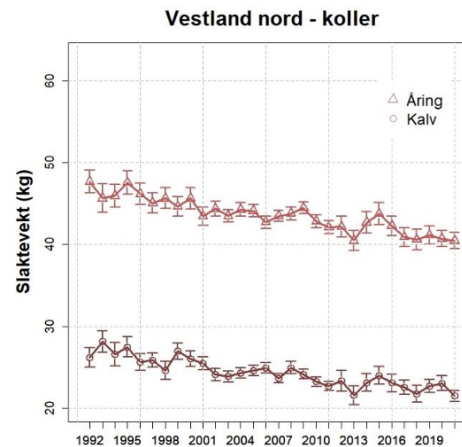
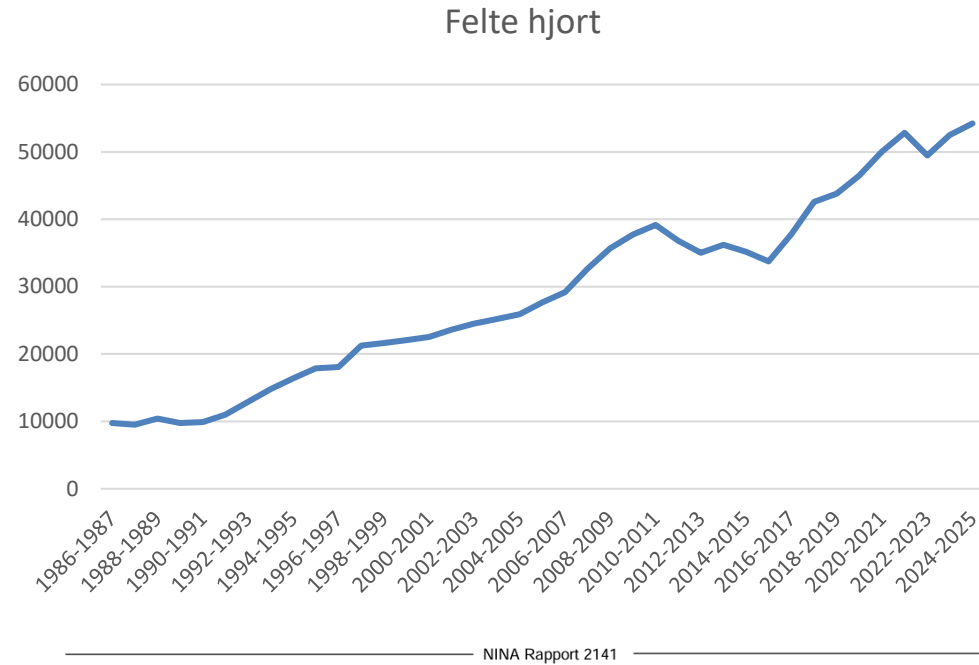
2024: Fellingstal per fylke – totalt 54 216

Stor hjortestamme har ein kostnad for hjorten, og for folk

- Auka stamme har bidrege til dårlegare kondisjon for hjorten og meir avlingstap for bøndene
- Etter år 2000 har dei fleste kommunar i Vestland hatt som mål å stabilisere/reducere stammen, men veksten har halde fram.
Kvifor?

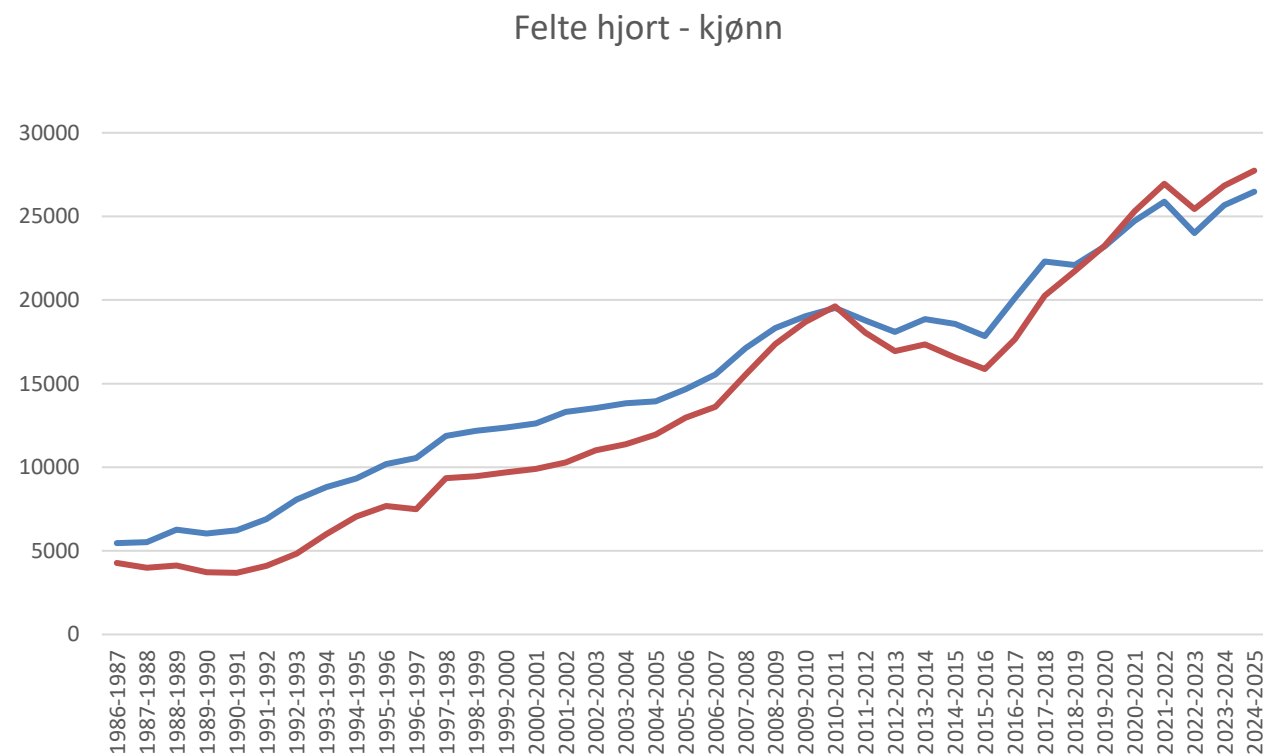

Figur 3.3.10. Gjennomsnittlig årlig slaktevekt ($\pm 95\%$ CI) for kalver og ettåringer i overvåkingsregion Vestland nord. Data fra perioden 1992-2021. Alle vekt er datokorrigert til 1. oktober

Ettertrakta hanndyr.....

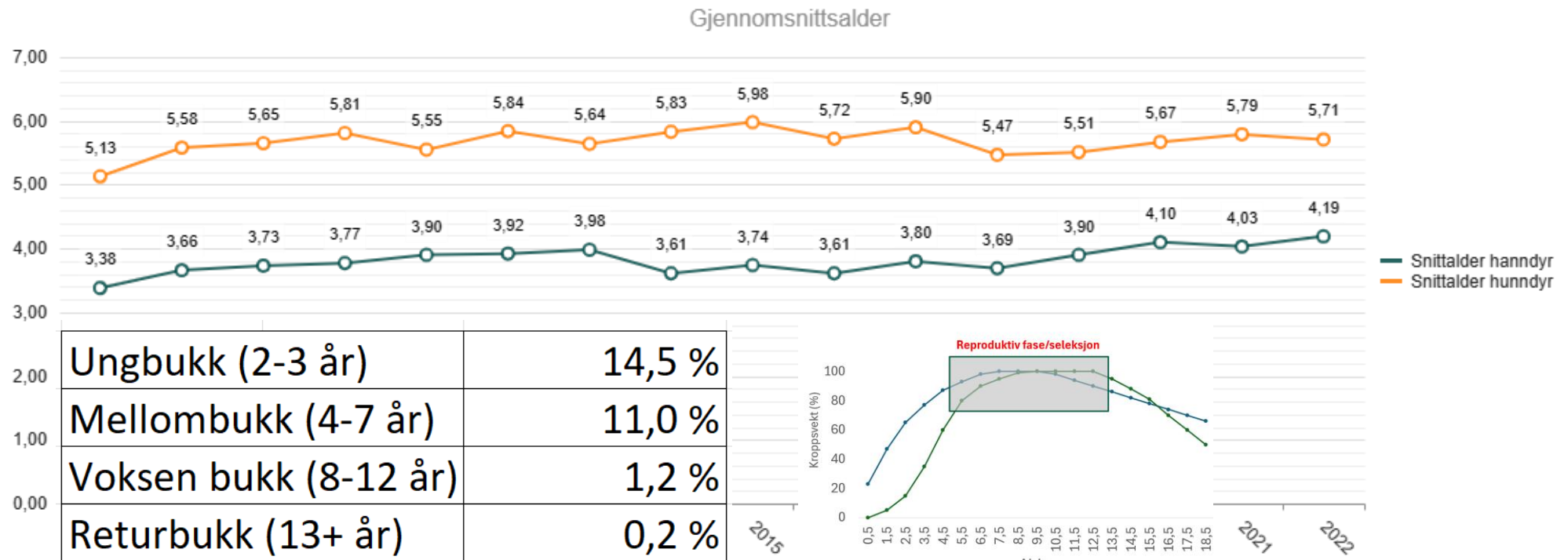
Kjønsbalanse

- Overbeskatninga av hanndyr har gjeve ein hjortestamme dominert av vaksne koller!

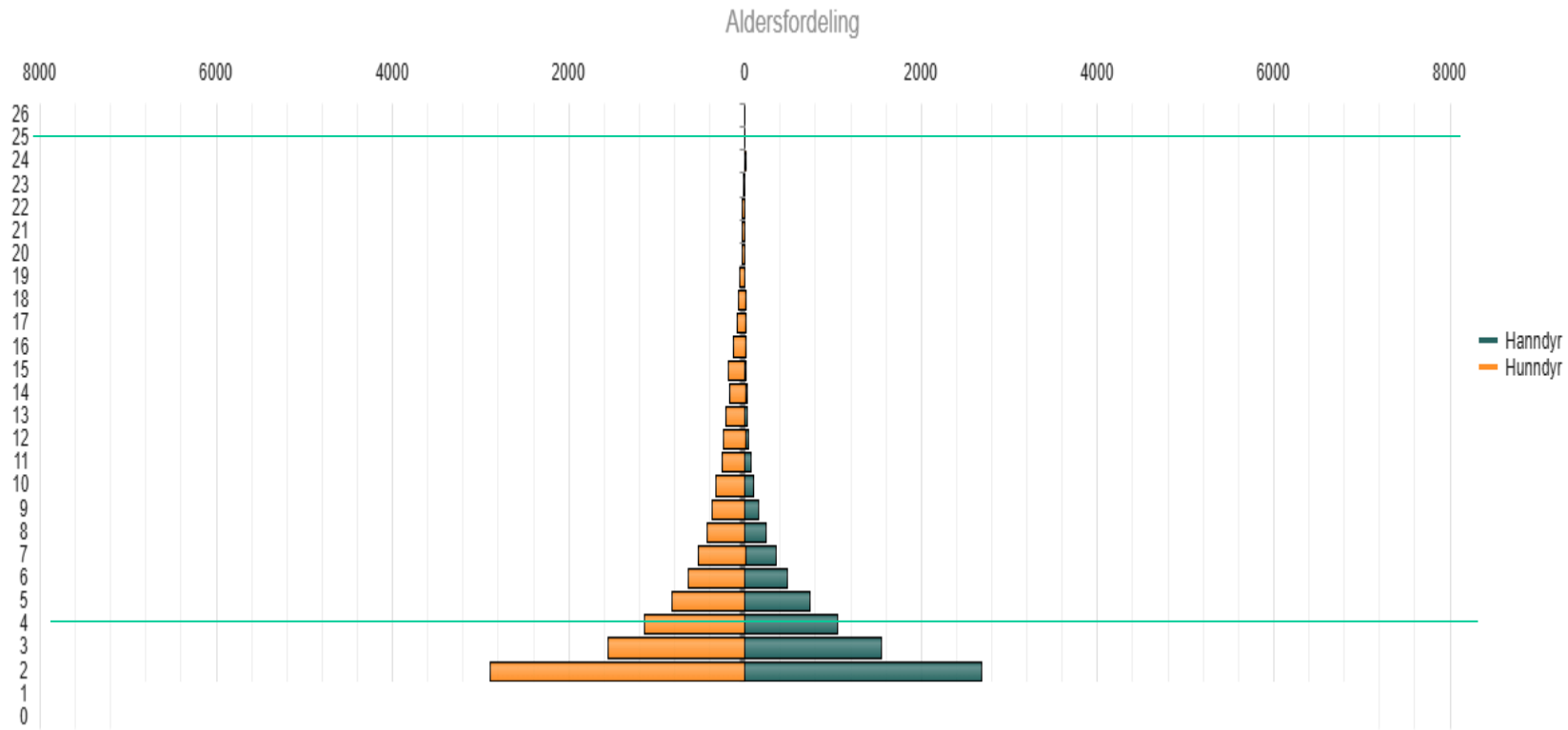

Skeiv kjønnsfordeling og ulikt jakttrykk gjev ulik snittalder (Vestland)

Alderspyramiden - Vestland

Og fleire andre faktorar har bidrege til auka hjortestamme

- Skeive kjønnsforhold og stor kalveproduksjon...
- Meir skog og beite enn for hundre år sidan...
- Jegerstyrt forvaltning...
- Mildare klima, mindre snø...

Kvifor bør vi auke snittalderen?

Ungkoller vs. eldre koller som mødre

- **Ungkoller**

- Sein brunst
- Lettare kalvar
- Redusert kalveoverleving

- **Eldre koller**

- Tidleg brunst
- Tyngre kalvar
- Høg kalveoverleving

Kvifor bør vi auke snittalderen?

Dokumenterte «hanndyreffektar»

- Effekt av brøling → framskunding av brunsttidspunktet hos hjortekoller
- Auka vitalitet (spermkvalitet) → meir hanndyravkom
  - Positiv samanheng mellom vitalitet og gevir-/kroppstorleik
- Auka hanndyrvekt → meir hanndyravkom
- Auka hanndyralder → meir hanndyravkom

Tydelege mål er viktige i kommunal forvaltning

- Balansert stamme er lettare å kontrollere (lågare kalveproduksjon)
- Balansert stamme gjev jamnare uttak og høgare snittalder for bukk
- Bør ha høgt uttak av ungdyr og kalv, og lågt uttak av produksjonsdyr (vaksne bukkar og koller) = høgare snittalder for produksjonsdyr
- Fokuserer meir på fordeling i uttaket (%), og å ta ut dei rette dyra, ikkje kva ein har kvote på

Jegerane formar stamma

- **Ved etablering** - jakt på kalv/ungdyr, i liten grad voksne dyr
- **Ved stabilisering** - ha kontroll på mengda koller, ha relativt balansert kjønssamansetning
- **Ved bestandsreduksjon** (ha kontroll på kjønnsbalansen, skyt forholdsvis)
- Forvaltninga må få oversikt over status for stamma, sette tydeleg mål og lage avskytingsplanar som gjer at ein når måla!

Før jakt:

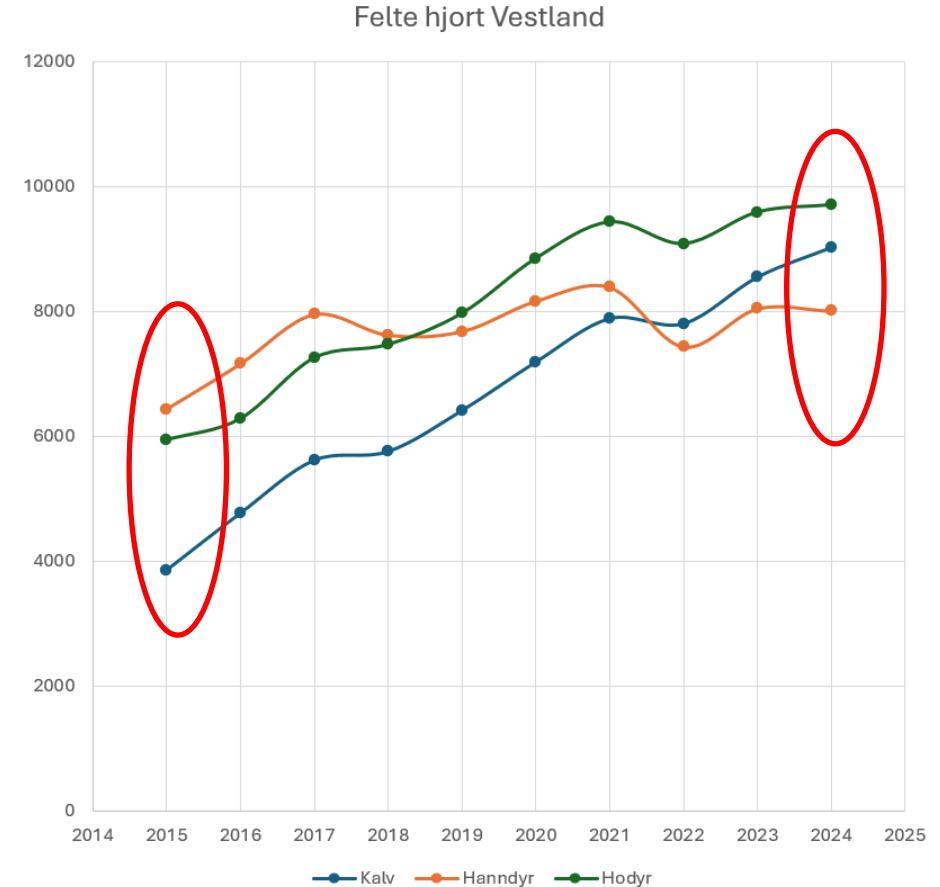
Etter jakt, og ved
bestandsreduksjon:

[illegible]

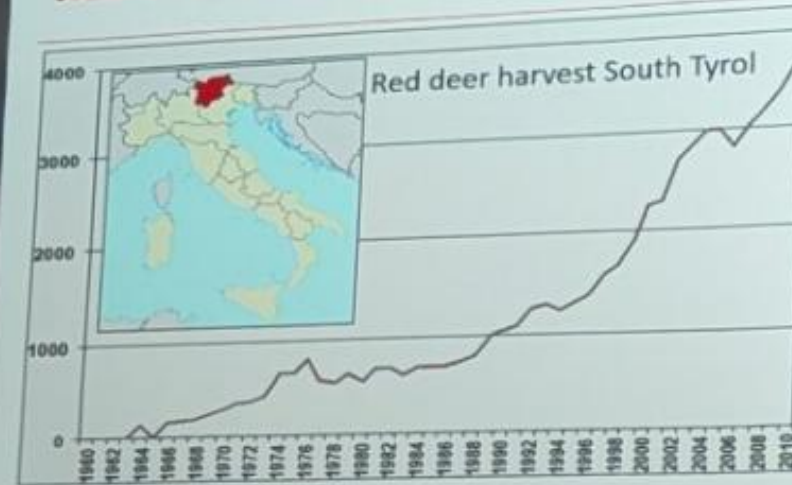
Forvaltninga er i utvikling!

- Byrja med frie løyver, no har ein differensiert mellom kjønn, og til ein viss grad alder – styrer avskytinga i større grad
- Auke i uttak av kalv og ungdyr (som i naturen), jobbar for betre kjønnsfordeling i stammen
- Slit enno med å få ei god forvaltning av vaksne dyr som sikrar «økologiske prosessar» og «survival of the fittest»
  - Snittalder på vaksne hanndyr heng og saman med skeiv kjønnsbalanse

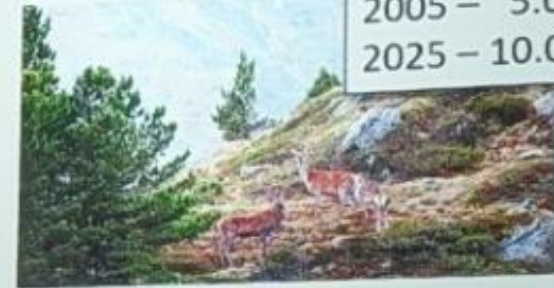
Red deer harvest

In 20 Jahren

Rotwild auf dem Vormarsch:
Südtirols Hirschbestände haben
sich verdoppelt

Freitag, 21. März 2008 10:17 Uhr

Spring count
2005 – 5.000
2025 – 10.000

Our most important aim is to controll the red deer population.
The rule for this is: **For one stag you have to shoot a hind and a calf.**

If you hold on this principle you take the same number of males and females.

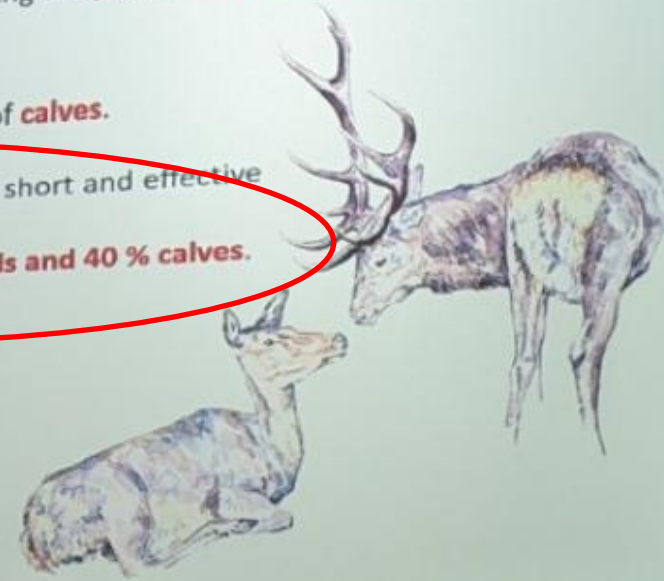

We hold on this principle very tight – all the same we got more and more red deer.

Red deer management

- Very often the aim is to reduce the population by increasing the number of shot deer. It's not the only solution – just **the number is not enough**.
- You can reduce the growth rate by regulating the **proportion of males and females**.
- Have a look on your **males (age)**, watch the weight and the sex proportion of **calves**.
- If you want to reduce the number make it short and effective
    >> **2 - 4 years**
    with a proportion of **20 % stags, 40 % hinds and 40 % calves**.

Anbefalinger frå Austerrike

- Ikkje for hard jakt på ungbukk, fred mellombukk, og forsiktig jakt på gamle bukkar (10+ år)
- Fokus på kjønnsbalanse er viktig for å halde kontroll på stammen
- Ved behov for bestandsreduksjon: Skyt mykje koller og kalv for ein avgrensa periode

Korleis skal ein forvalte?

- Forvaltning til det beste for hjorten?
- Til det beste for jegeren?

ALVER
KOMMUNE

først i Noreg med kvalitetsnorm!

Kvalitetsnormer for uttak og bestand etter jakt

Kvalitetsnormer			
	Dårleg	Middels	God
Kvalitetsindeksar sett/ skutt hjort			
Gjennomsnittsvekt hannkalvar	23-26kg	26-29kg	> 29kg
Gjennomsnittsvekt hokalvar	21-24kg	24-27kg	> 27kg
Gjennomsnittsvekt fjorkoller	44-47kg	47-50kg	> 50kg
Bestandsindeksar sett hjort			
Sett kalv per kolle	0,55-0,65	0,65-0,75	0,75-0,85
Sett kolle per bukk	1,5-2	1,0-1,5	< 1,0
Sett spissbukk per bukk	> 0,4	0,2 - 0,4	< 0,2
Uttaksindeksar			
Uttaksprosent kalv	35-40%	40-45%	> 45%
Uttaksprosent ungdyr (kalv og fjordyr)	< 65-68,5%	68,5-70%	> 70%
Kalveuttak pr eldre kolle	1:1,5-1:1,75	1:1,75-1:2	> 1:2

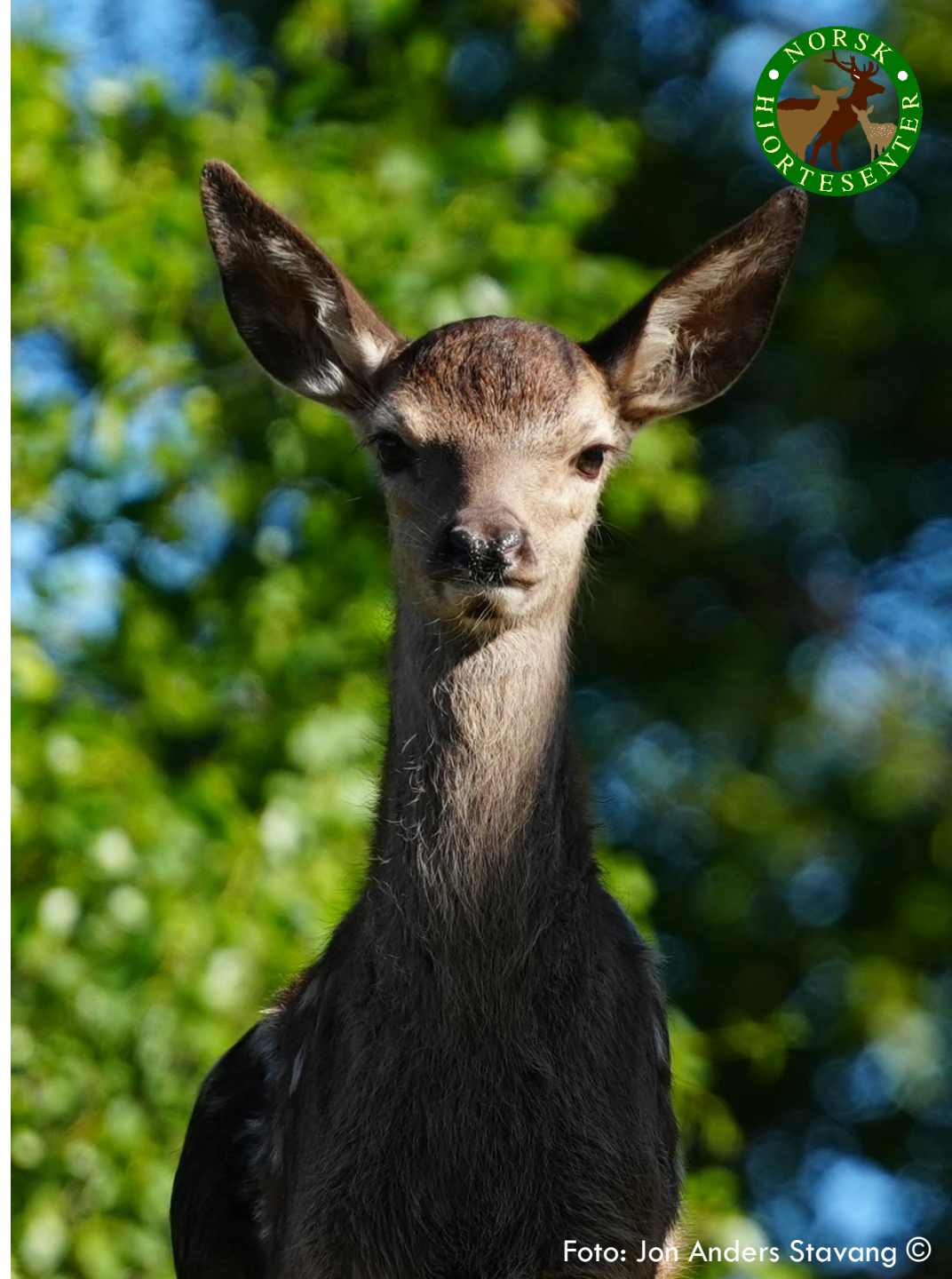

Foto: Jon Anders Stavang ©

Strategi for forvaltning av hjortevilt

2026–2030

5 satsingsområde

- Grenselaus forvaltning
- Arealbrukskonflikter
- Vilthelse
- Framtidas jaktutøving
- Hjortevilt som næring

Visjonen er «Robuste bestandar i ein natur i endring». Med robuste bestandar meiner ein dyr med meir naturleg kjønns- og alderssamansetjing, høg genetisk variasjon og god kondisjon, som gjer dei i stand til å meistre klimaendringar, sjukdomspress og menneskelege forstyrringar.

Video: Preben Ødegård

SA

2.0x

21:48

Norsk jakt – ei blanding av opportuniste, kjøtjakt og trofejakt?

- Skeive kjønnsforhold, svært låg gjennomsnittsalder på hanndyr
- Jegeren har fram til no hatt lite fokus på økologi, hanndyra sin betydning i brunsten og naturleg seleksjon

Overleving i naturen med profesjonelle jegerar

Tidens Krav

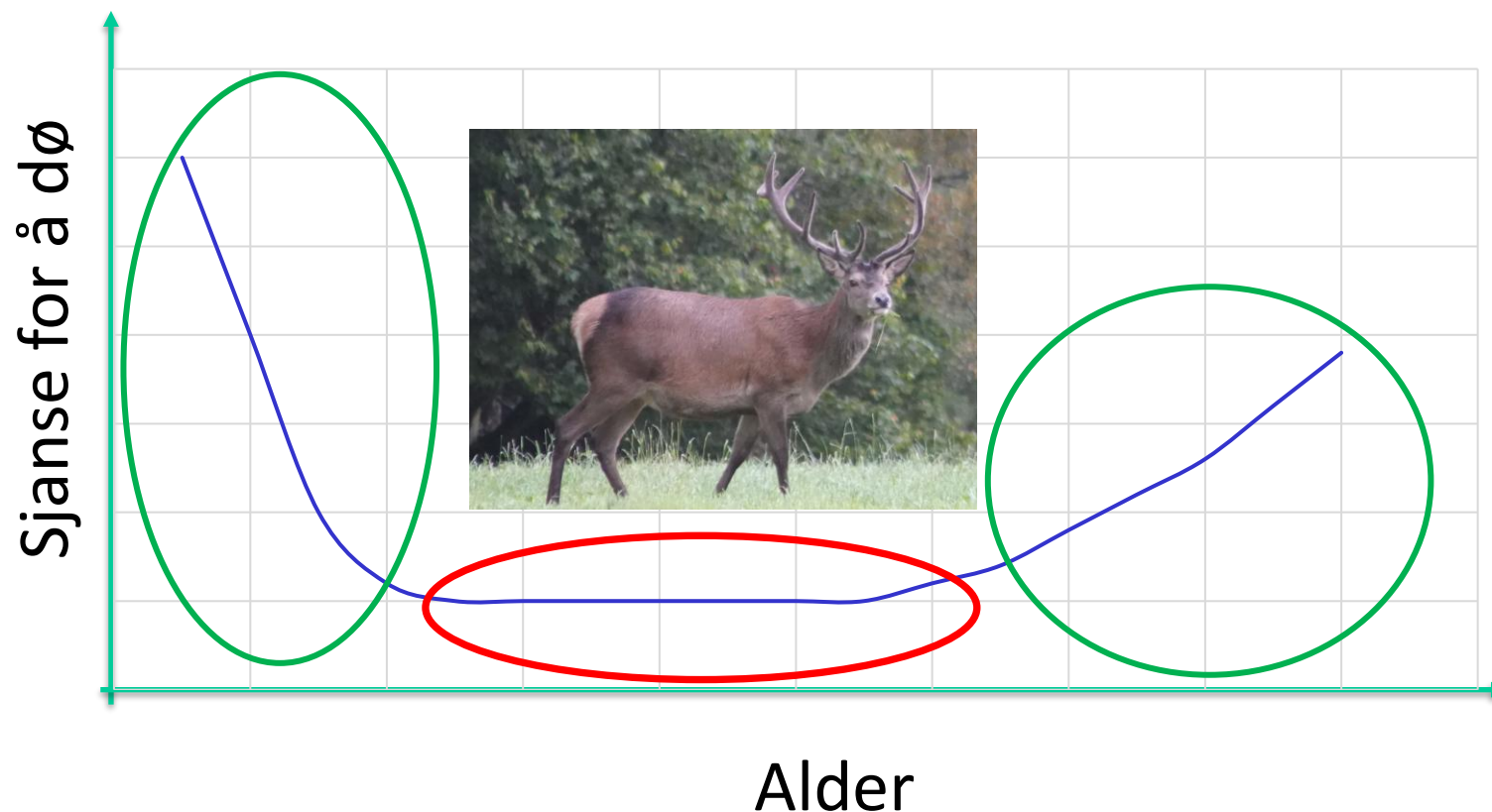
ROWILT

Den første Tingvoll-gaupa gikk i fella tirsdag, nå sender den posisjonen sin til forskerne

Stipendiat Even Unsgård ved NIBIO Tingvoll med hanngaupa som ble fanget og GPS-merket tirsdag. Foto: NIBIO og NINA

Av Ian Arve Ødegård

I eit økosystem med rovvilt vil klima, predatorar og sjukdommar i større grad ta livet av kalv og ungdyr samt eldre, svekka dyr. Dette sikrar ei robust stamme med høg snittalder, god helse og god produksjon. **Jegerane bør etterlikne måten rovdyra jaktar på** og i liten grad jakte på dei sterkaste dyra i sin beste alder.

Viltforvaltning etter økologiske prinsipp

- Beskatt unge og gamle dyr
- Sikrar at vi har dyr i sin beste alder etter jakta, robust stamme
- Jamnare kjønnsfordeling
- «Survival of the fittest» - dei beste dyra med dei beste eigenskapane får flest avkom og har størst lukke i brunsten

Forvaltning av hjort på Svanøy

- Bestanden har i mange år vore forvalta av senteret etter økologiske prinsipp og ivaretaking av økologiske prosessar
- Ein tek ut dyr på veg inn (kalv og ungdyr) eller ut av bestanden (gamle koller og returbukkar) – etterliknar «naturleg» uttak = på same måte som rovdyr/strengt vintrar regulerer bestandar
- **Vi skyt ikkje bukk i sin beste alder (3 -12 år) – desse skal kjempe om kollene sin gunst. Dei best tilpassa dyra vil få flest avkom. Vi er selektive på kva koller vi skyt!**
- Målet er at dei sterkaste og beste dyra er att i vinterbestanden, og at dyra har høg snittalder og livskraft
- Svanøy er difor ein av få stadar i landet kor bukkane får høve til å vekse seg verkeleg store og sette kraftige gevir
- Når ein ferdast i skogen på Svanøy i brunsten får ein dermed oppleve ein sjeldan sterk brunstaktivitet med **mange brølande storbukkar** og intense opplevingar

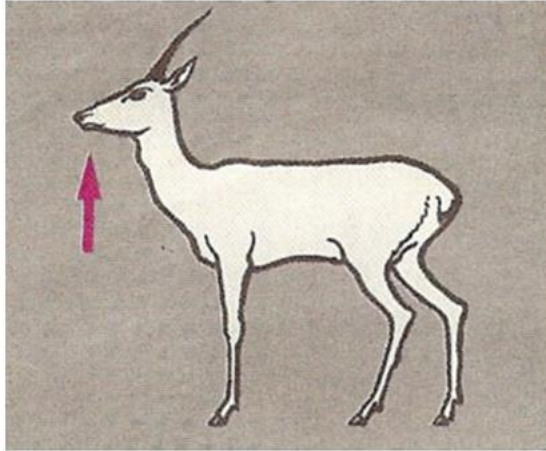
Men korleis skilje mellom
ein bukk på 7 og 13 år??

**Krev dyktige jegerar som
tek forvaltning på alvor!**

**Du er ikkje bukkjeger før du
har skutt returbukk😊**

Aldersbestemmelse av hjort

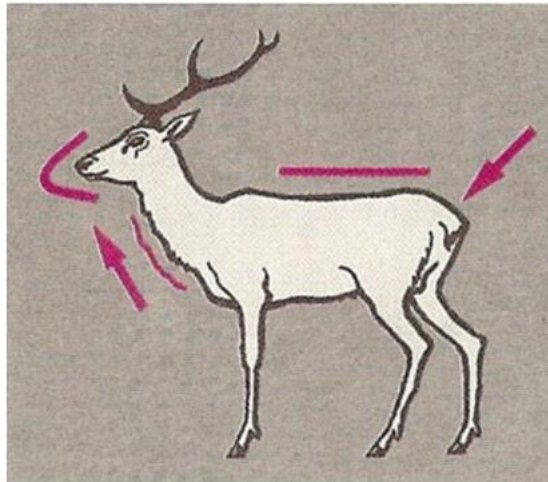

1 år:

Virker slank og høybenet.
Hals tynd og langstrakt, ingen manke.
Fejet i september.
Færdes næsten altid sammen med
hinder og kalve

Foto: Johan Trygve Solheim

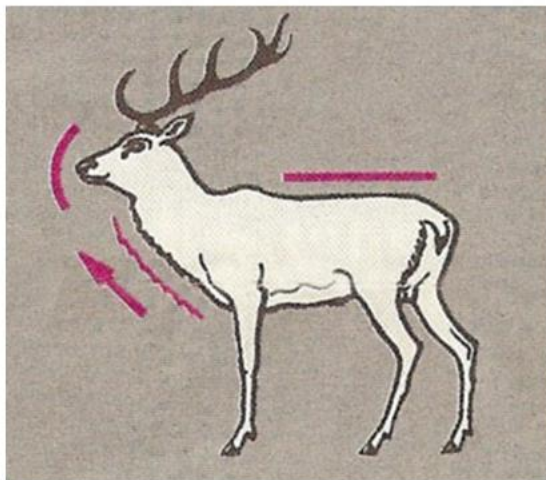
2 - 3 år:

Endnu slank, hals kraftigere men stadig
langstrakt.
Der anes manke. Hoved virker spids.
Fejet i slutningen af august.
Færdes ikke længere med hinder og kalve,
men ofte i ungdomsklubber.

SULDAL FOTO.NO

4 - 6 år:

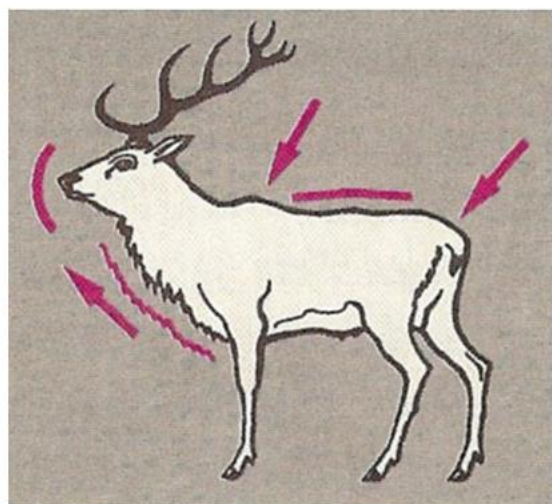
Virker massiv. Hals tykkere med tydelig manke. Hoved virker mere stump.

Tyngdepunktet rykker frem mod forløbene.

Fejet i begyndelsen af august

Foto: Jon Anders Stavang

7 - 9 år:

Virker meget massiv.

Hals og hoved føres lavt. Manke veludviklet.

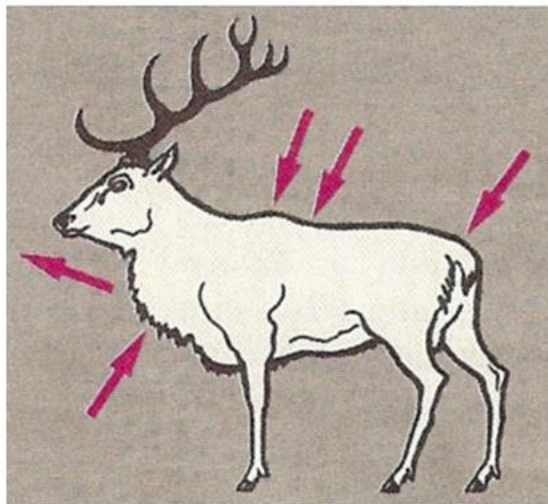
Ryg ikke mere vandret men faldende bagud

Fejet i slutningen af juli.

Foto: Jon Anders Stavang

10 + år

Det virker som her ikke er nogen hals.

Kraftig manke.

2/3 af vægten hviler på forløb.

Svajrygget efter skulderen.

Færdes oftest alene.

30.45

inHg ↑

15°C

09/18/2024

06:24PM

CAMERA4

Foto: Johan Trygve Solheim©

(c) Johan Trygve Solheim 2022

Vi skyt ikkje dyr i sin beste alder

Men feirar når vi lukkast med jakt på gamle kronhjortar

Ulik kultur for forvaltning av storvilt i Europa

Returbukk - rådyr

- Kva trur de er situasjonen for dei andre hjortedyra?

På jakt

Gevirbedømming – talfesting av fysisk størrelse, symmetri, utsjånad

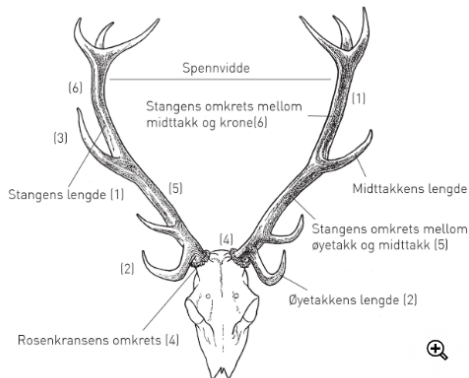
JAKT&FISKE

Jakt Fiske Hund Utstyr Meninger Mat

[Bli medlem](#)

Hjortegevir

Drømmen om krona

Reglene for måling og poengberegning av gevir er artsspesifikke og omfatter mål av gevirets lengde, bredde, volum, stangomkrets, antall takker og regelmessighet, samt generell skjønnhet. Målingen gjøres etter en norm vedtatt av CIC (International Council for Game and Wildlife Conservation). Autoriserte gevirdommere fra NJFF (Norges Jeger- og Fiskerforbund) kan godkjenne en poengsum og tildele medalje.

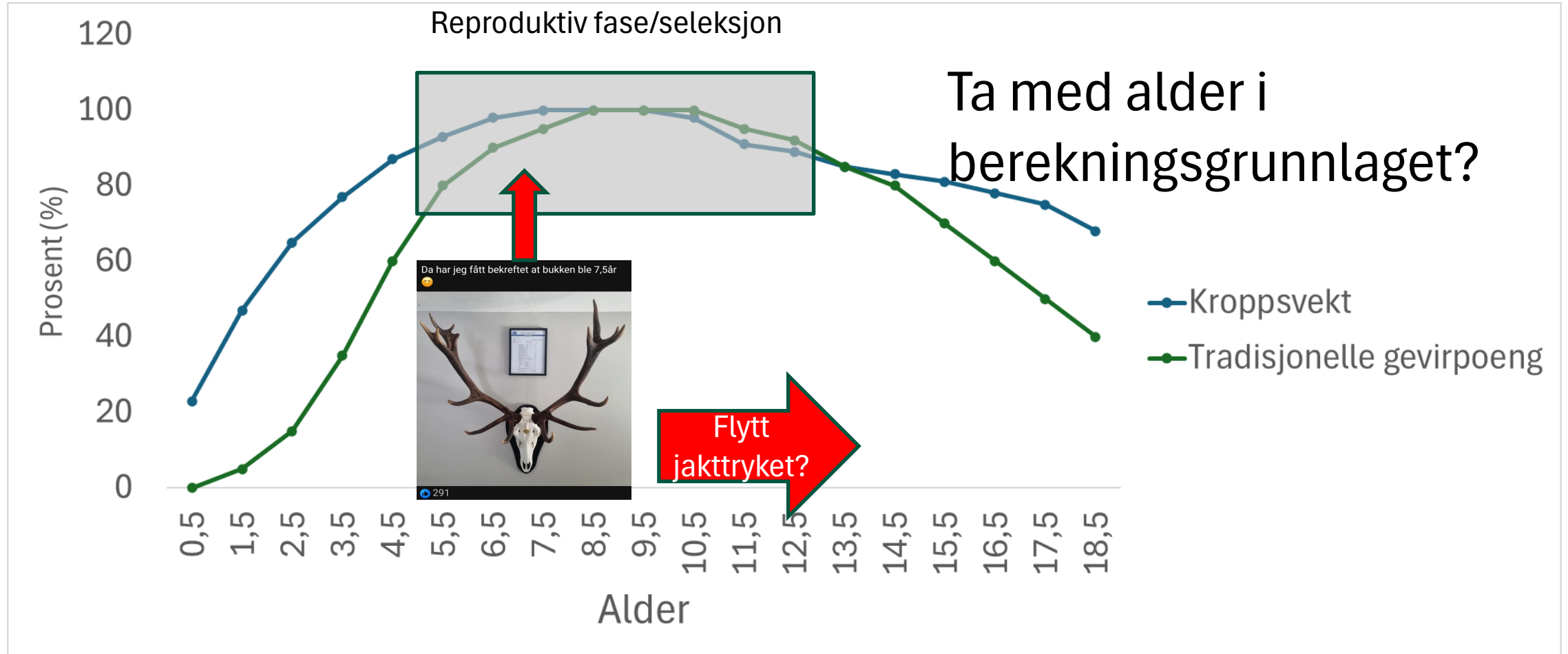
Da har jeg fått bekreftet at bukken ble 7,5år

291

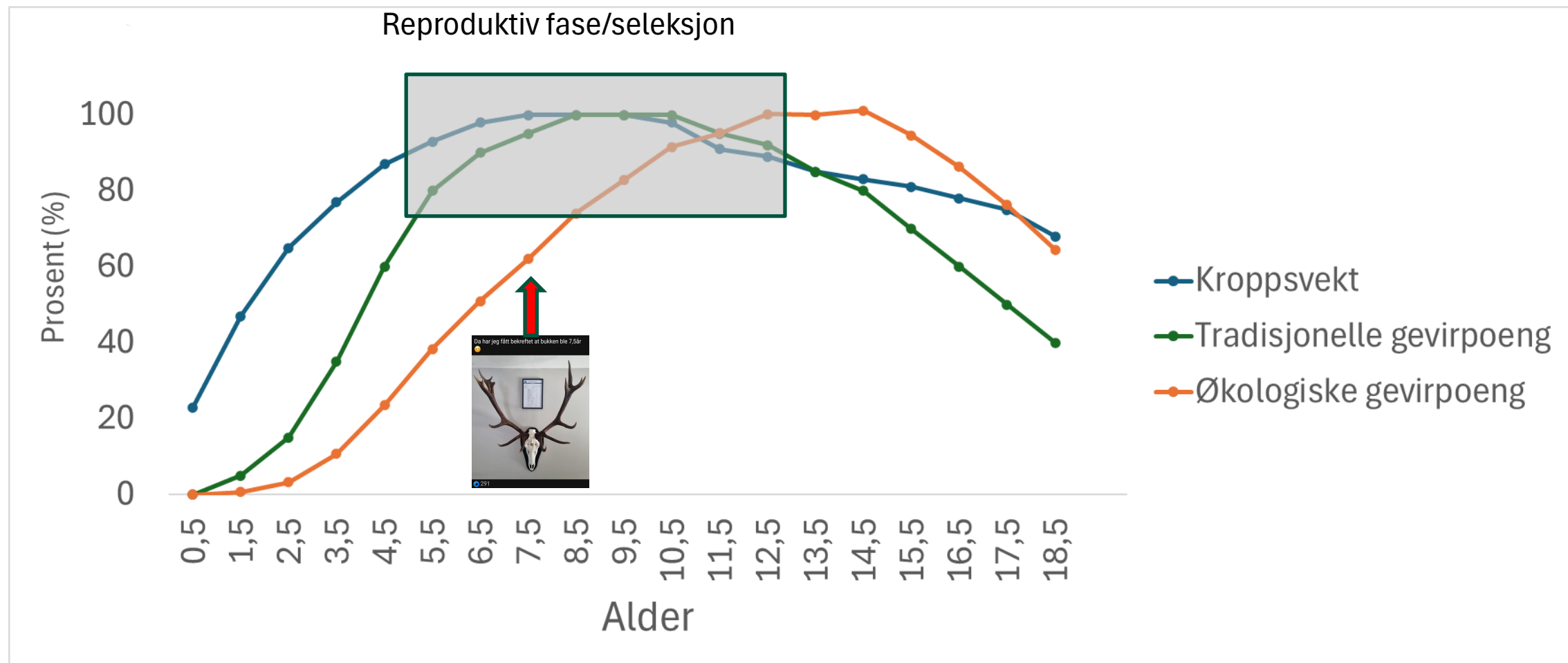

Bygg kompetanse og flytt fokus!

Litt om utvikling – økologiske gevirpoeng

Mange av dagens medaljegevir ville ikkje ha ikkje kome på pallen dersom alder var del av likninga...

Pause

Kvifor jaktar vi?

Kjøtt!

Naturopplevingar

Sosialt

Spenning og meistring

Men..

- Jakta er i endring:
  - Teknologi, voldsom effektivisering: «Jakta vert lett», dataspel?
  - Færre jegerar?
  - Jaktmotstand?
  - Samfunnet vil sette krav til etisk jakt
- **Som jegerar og forvaltarar må følge opp!**

